

Tyresö kommun
Barn- och utbildningsförvaltningen
Aysegül Erdogan
Praktikant
Aysegul.erdogan@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE
2019-12-18
1 (13)

Diarienummer
2019/BUN 0194 41

Barn- och utbildningsnämnden

Utveckling av Tyresö kommuns skolbibliotek

Barn- och utbildningsförvaltningens förslag till beslut till barn- och utbildningsnämnden

1. Kartläggningen noteras.

Elisabet Schultz
Förvaltningschef

Johan Ahlkvist
Skolchef grundskola

Sammanfattning

Idag har grundskolorna i Tyresö kommun tillgång till skolbibliotek i olika utsträckning. Det skiljer sig både i fråga om kompetens och utbud mellan

skolorna. Vissa skolor i Tyresö kommun har lokalbibliotek medan andra skolor har korridorbibliotek. Endast en skola har en utbildad skolbibliotekarie. Bemanning på övriga skolor sker genom annan personal, vilket vanligtvis är svenskalärare eller annan anställd lärare. Dock finns det skolbibliotek som är obemannade och blir endast tillgängligt för elever om ansvarig lärare är närvarande. Många skolor anser även att det råder stora brister i samarbetet med kommunala biblioteken.

Beskrivning av ärendet

Den 27 mars 2019 fick förvaltningen ett uppdrag av nämnden att utveckla Tyresös skolbibliotek. Följande punkter gavs i uppdrag:

1. Göra en kartläggning av elevers tillgång till skolbibliotek och skolbibliotekarier på Tyresös kommunala grundskolor.
2. Undersöka möjligheter och kostnader för att möjliggöra för Tyresös kommunala skolor att låna klassuppsättningar via tjänster likt Cirkulationsbiblioteket.
3. Kartlägga nuvarande samarbete mellan Tyresö kommuns kommunala bibliotek och skolbiblioteken.

Förvaltningen har givit nämnden delrapport den 18:e juni 2019, då nämnden fattade beslut om att återremittera ärendet med önskan om en djupare kartläggning och analys kring tillgänglighet och kompetens.

Rapporten börjar med en sammanfattning och bakgrund. Vidare förklarar rapporten begreppet skolbiblioteket enligt skollagen sedan därefter ges en förklaring vad cirkulationsbibliotek innebär. Därefter granskas förutsättningarna för fysiska bibliotek och cirkulationsbibliotek som kompletteras med exempel från andra kommuner, kartläggning och analys.

Skolbibliotek enligt skollagen

I skollagen benämns skolbibliotek och dess lokaler och utrustning i följande två paragrafer:

Skollag (2010:800) 2 kap.

Lokaler och utrustning och tillgång till skolbibliotek

35 § För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

36 § Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.¹

Enligt skollagen ska elever ha tillgång till skolbibliotek. Skolbibliotek bör användas i undervisningen för att utveckla elevernas digitala kompetens samt språkliga förmåga. Enligt Skolverket är ett skolbibliotek ”en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställts till elevernas och lärarnas förfogande med hjälp av kompetent personal”.²

Enligt skollagen (35 § och 36 §) ska nödvändiga utrustningar och lokaler finnas för utbildningen och tillgång till skolbibliotek. Lokalen kan antigen vara i skolan eller på rimligt avstånd från skolan i form av folkbibliotek eller gemensamt skolbibliotek med annan skola.³

¹ Skollagen 2 kap 35-36§. (hämtad: 10/12-2019)
<https://lagen.nu/2010:800#K2R27>

² Skolinspektionen.se 2018. S. 4. §. (hämtad: 08/11-2019)
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/0-si/04-rad-och-vagledning/stallningstaganden/pm-skolbibliotek.pdf>

³ Skolinspektionen.se 2011. S. 6. (hämtad: 08/11-2019)
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/0-si/04-rad-och-vagledning/stallningstaganden/infoblad-skolbibliotek.pdf>

Skolbiblioteket styrs av både bibliotekslagen (SFS 2013:801) och skollagen (SFS 2010:800).

Skolbibliotek i Tyresö kommun

Tillgång till skolbibliotek och utbildad personal

Grundskolornas tillgång till ett skolbibliotek i Tyresö kommun varierar markant beroende på skola och dess uppfattning om vad ett skolbibliotek innebär. Skollagen tydliggör inte var definitionen av ett ”skolbibliotek” samt ”tillgång till” innebär vilket möjliggör mångtydigt tolkning av begreppet. Däremot har Skolinspektionen, Skolverket och skollagens förarbeten gett en förklaring på begreppet skolbibliotek som skolorna tar hänsyn till.⁴

Förvaltningens kartläggning visar att det endast är Nyboda skola som har en skolbibliotekarie (ca 75 procent tjänst) medan resterande grundskolor har främst svensklärare som ansvarar för skolbiblioteket och dess inköp av böcker. Ingen av de kommunala grundskolorna har en bemanning som ger en tillgänglighet för eleverna under hela skoldagen. Bemanningen av skolbiblioteken sker på deltid under förmiddagen (45-50 procent). Vidare har exempelvis Tyresö skola en lärare som har kompetensutvecklats inom biblioteksområdet och arbetar på deltid vid skolbiblioteket.

Statsbidrag kan ansökas för utökning av personal på skolbiblioteket. Kravet för detta statsbidrag är att arbetsgivaren ska stå för 50 procent av lönen, vilket kan vara en bromsande faktor.⁵

⁴ Prop. 2009/10:165 .S. 284. (hämtad: 11/11-2019)
<https://www.regeringen.se/49b729/contentassets/c507a849c3fa4173b7d03df20bad2b59/d-en-nya-skollagen---for-kunskap-valfrihet-och-trygghet-hela-dokumentet-prop.-20092010165>

⁵ Skolverket. se (hämtat: 20/12- 2019)
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-skolbibliotek-2018-19>

Exempel på olika former av skolbibliotek

Lokalbristen har inneburit att skolbiblioteken på de flesta skolor finns belägna i utrymmen som inte är avsedda eller planerade för skolbibliotek.

Förvaltningens kartläggning av Tyresö kommuns grundskolor visar att skolbiblioteken som främst används av skolorna är belägna i en korridor eller skolbibliotek i låsbart utrymme (lokaltbaserat skolbibliotek).

Lokaltbaserat skolbibliotek är ett skolbibliotek som har en fysiskt lokal med en gemensam samling av böcker och annan nödvändig resurs för att gynna elevernas kunskapsutveckling. Medan ett korridorbibliotek är ett öppet bibliotek som befinner sig i korridorliknande miljöer.

Det finns även skolbibliotek som varken är korridorbibliotek eller lokaltbaserat bibliotek. Dessa är placerade utanför klassrum utan utlåningssystem eller bemannad personal. Ytterligare finns en alternativ lösning till ett skolbibliotek i egen lokal. Skolbiblioteket kan exempelvis vara i ett grupprum som inte erbjuder liknande möjligheter i form av boktips, sittplatser och bord.

Utbudet av böcker

Utbudet av litteratur på skolbiblioteken präglas främst av skönlitterära böcker som är åldersanpassade.

Ytterligare erbjuder skolbibliotek böcker som minskar behovet av komplement eller förstärkning från annan aktör. Skolbiblioteket omfattar facklitteraturer, skönlitteraturer, böcker, språkutveckling, källhantering samt informationsteknik.

Verksamhetens behov

Majoriteten av skolorna anser att de har tillräckligt med utbud av böcker i deras skolor. Endast ett fåtal skolor sade att fler böcker skulle kunna inköpas till äldre elever, å andra sidan uppfattas det inte finnas ett stort behov av extra resurser av majoriteten skolor.

De flesta skolor med korridorbibliotek anser att denna form gynnar läsintresset hos eleverna eftersom böckerna är tillgängliga hela tiden. Å andra sidan uppfattas korridorbiblioteket vara mindre strukturerat samt dåligt bemannat.

Kartläggningen av lokalbiblioteken i kommunens grundskolor visar att skolbiblioteken uppfattas vara mer strukturerade med en tydligare ansvarig i jämförelse med korridorbibliotek. Dock hävdar många grundskolor att deras lokaler är för små och önskar därför större utrymmen med bemanning av personal. Framst önskas utbildade bibliotekarier eftersom annan personal som bemannar skolbibliotek blir tvungen att befinna sig på sina ordinarie platser, vilket i sin tur lämnar skolbiblioteken obemannade eller låst. Detta minskar tillgängligheten.

Samarbete mellan Tyresö kommuns skolbibliotek och kommunala bibliotek

Kartläggningen visar att det idag råder stora brister i samverkan mellan Tyresö kommuns kommunala bibliotek och skolbiblioteken. Endast de skolor som är belägna i närheten av de kommunala biblioteken uppfattas ha samarbete i form av besök, men det sker i begränsad utsträckning. De flesta skolorna hävdar att kommunala bibliotek inte tar tillräckliga initiativ och bjuder in dem för att hålla bokprat eller boktips, vilket resulterar i att man istället går till skolans egna bibliotek eller utnyttjar digitala resurser. Många

skolor hävdar även att skolorna tidigare samarbetade i större utsträckning, gentemot hur samarbetet ser ut idag. Vid en intervju med personal vid Tyresö bibliotek framkommer information om att samarbeten mellan skolorna och kommunala biblioteken har varit ganska liknande de senaste åren.

Samarbetet sker inte i tillräcklig utsträckning enligt skolorna som dessutom hävdar att samarbetet är mer begränsat idag, vilket är en anledning till att man utnyttjar skolbiblioteket snarare än kommunala biblioteken. Vissa skolor har dessutom egna klassuppsättningar av böcker.

I november 2019 antog kommunen en ny Biblioteksplan för perioden 2020-2024 (Dnr 2018/KS 0330). Biblioteksplanen är ett styrdokument för strategisk och långsiktig utveckling av biblioteksverksamheterna i Tyresö kommun. Planen tar ett bredare grepp än föregående plan kring samverkan. I planen, sidan 9, står att: ”avtal ska utformas som reglerar samverkan mellan Tyresö bibliotek och kommunens förskolor och skolor samt erbjuda fristående skolor och förskolor en möjlighet till samverkan med Tyresö bibliotek. Utgångspunkten är att Tyresö bibliotek kompletterar skolornas egna biblioteksverksamheter med vissa tjänster. Avtalet utformas i samverkan mellan berörda förvaltningar samt mellan kommunen och de fristående skolornas huvudmän.”

Vad är ett Cirkulationsbibliotek?

Cirkulationsbiblioteket är en resurs och förstärkning till skolor. Böckerna lånas av skolbibliotekarie eller lärare i klassuppsättningar som är pedagogiskt utvalda för att passa olika åldersgrupper och ämnesområden för gemensam

läsning.⁶ Cirkulationsbiblioteket är alltså ett komplement till skolbiblioteket eftersom skolan inte behöver investera i egna klassuppsättningar. Det sker genom en gemensam investering för grundskolan.

Cirkulationsbibliotek - exempel från andra kommuner

Botkyrka kommun

Idag har Botkyrka kommun ett cirkulationsbibliotek för grundskolan som byggts upp med hjälp av ett samarbete mellan folkbiblioteket och utbildningsförvaltningen. Med bakgrund till att Botkyrka kommuns grundskolor inte hade tillgång till ett eget skolbibliotek samt för att utveckla elevers språkutveckling/literacitetsutveckling. Biblioteket omfattar cirka 100 böcker (titlar) i klassuppsättningar. Studier visar att gemensam läsning främjar läsutvecklingen hos elever vilket cirkulationsbiblioteket anses gynna. En satsning på e-böcker uppfattas vara ett komplement samt ett sätt att utöka antalet titlar för att ytterligare gynna läsningen och göra den mer omfattande.⁷

Sigtuna Kommun

Sigtuna kommuns bibliotek startade upp ett cirkulationsbibliotek för grundskolan parallellt med Skolverkets räkna-, läsa- och skrivprojekt. Sedan dess har allt fler titlar inkluderats och kommunens bibliotek hjälper till att låna böckerna i klassuppsättning, som endast får lånas av lärare.⁸

⁶ Hämtat från Stockholms stads webbplats (hämtat: 06/11-2019)

<https://www.stockholm.se/medieteket/cirkulationsbiblioteket>

⁷ Botkyrka kommun (hämtad: 25/11- 2019).

<https://www.botkyrka.se/download/18.789f653115a26de0e22ed21/1487598131505/Utbildningsnämnden%202016-02-02%20handlingar.pdf>

⁸ Sigtuna bibliotek. (hämtad: 13/12- 2019).

https://bibliotek.sigtuna.se/web/arena/detail?p_p_id=articleDetail_WAR_arenaportlets&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=3&p_r_p_687834046_search_item_id=8ada8272-

Stockholms stad

Stockholms stad erbjuder grund- och gymnasieskolor inom Stockholms kommun att på ett kostnadsfritt sätt låna böcker i cirkulationsbiblioteket för gemensam läsning i undervisningen. Lån av böcker är dock inte det enda som cirkulationsbiblioteket arbetar med, exempelvis ges boktips och läsinspiration med hjälp av Twitter, Facebook, Cirkbloggen och Instagram för att öka tillgängligheten.

Idag använder drygt 140 grundskolor sig av cirkulationsbiblioteket, mängden lån kan varieras från skola till skola, även fler gymnasieskolor har börjat utnyttja tjänsten. Varje år utlånas ca 100 000 böcker som främst lånas av grundskolor. Cirkulationsbiblioteket uppskattas ha mellan 1500-2000 aktiva låntagare. Cirkulationsbiblioteket arbetar kontinuerlig med utvärdering och kommunikation med låntagarna. Responsen är oftast bra och uppfattas vara uppskattad av låntagarna.⁹

Kostnader och förutsättningar för ett cirkulationsbibliotek i Tyresö kommun

Vid uppbyggandet av cirkulationsbibliotek är det lämpligt att börja med ett begränsat antal böcker få att bedöma i vilket utsträckning resursen används av skolorna. Ett lämpligt antal böcker är ca 30 titlar med cirka 40 exemplar. Detta är vad andra kommuner med liknande antal grundskolor använts sig av.

49a99ab5-0149-ec359295-726a%3AArticle%3A0&search_item_id=8ada8272-49a99ab5-0149-ec359295-726a%3AArticle%3A0&addthis_window_id=articleSingleView_WAR_arenaportlets_INSTANCE_fc4t6Z9WfFo2_LAYOUT_1620054

⁹ Administration SPC Cirkpost. Intervju den 09/12- 2019.

Räkneexempel: Inköp av i genomsnitt 40 exemplar av totalt 30 olika böcker till ett genomsnittspris om 101 kr/bok (enligt gällande avtal).

Summa inköp	121 200
Inköp av plastbackar för förpackning	5 000
Lokalhyra (20 kvm)	29 640 (Hyran är ca 1482 kr/kvm)
Personalkostnader för att ordna med distributionen/packning/adm.	43 680 (räkneexempel på en lön om ca 26 000 kr)
* Kostnader för interpost för leverans	Kvarstår att utreda kostnad beroende på placering av verksamhet.
* Tillkommer inköp av licenser (e-böcker) för skolor som inte har en skollicens	Kvarstår att utreda.
Summa kostnader	Ca 200 000 kr

Analys

Fördelen med cirkulationsbibliotek är att det kan uppfattas öka jämlikheten genom att skolor som inte har tillgång till ett komplett skolbibliotek får tillgång till böcker. Vilket innebär att Tyresö kommun måste tillhandha böcker för alla 13 grundskolor, dessutom kan det vara problematiskt för kommunala biblioteken att få ihop tillräckligt med böcker för en hel klass vilket gör cirkulationsbibliotek till ett lämpligt alternativ, det blir även dyrt för skolor att ha skolbibliotek med böcker som inte lånas av eleverna.

Många skolor hävdar att det inte sker samverkan i lika stor uträkning mellan kommunala bibliotek och skolorna idag och menar alltså att kommunala bibliotekens uppgift idag är begränsad. Många skolor anser även att kommunala biblioteken inte tar initiativ och bjuder in elever i olika bokinspirerande föreläsningar. Vilket gör kommunala biblioteken mindre tillgängligt för eleverna. Således har vissa skolor valt att inte gå till

kommunala biblioteken. Det finns även skolor som väljer att inte gå eftersom kommunala biblioteket ligger för långt bort, å andra sidan menar skolor som med jämna mellanrum besöker biblioteken att besöken sker av den orsak att eleverna ska få uppleva den svenska bibliotekskulturen och låna böcker för olika projekt samt arbeten som är aktuella i skolan.

Enligt Skolinspektionen krävs en organiserad samverkan mellan ett kommunalt bibliotek och en skola om ett skolbibliotek inte finns, därför räcker det inte med besök när det endast önskas.

I dag finns klassuppsättningar i ämnet svenska. Dock är det lämpligt med ytterligare inventering på enheter för att få en tydligare uppfattning av behov och litteratur.

I dag uppfattar verksamheten att det inte är särskilt aktuellt med klassuppsättning för årkurs ett till tre eftersom elever under denna ålder lär sig att läsa med hjälp av specialanpassade böcker samt nivåböcker. Vid årkurs fyra till sex ökar behovet delvis, men behovet av klassuppsättningar är som störst för årkurserna sju till nio.

Böcker som tillhandahåller aktuell-fakta kan uppfattas vara opassande för klassuppsättning eftersom fakta uppdateras regelbundet. Detta gör att böckerna förlorar värde och blir olämplig för arbeten i skolan. Därför bör klassuppsättningen omfatta skönlitterära böcker eftersom datumet på sådana böcker inte går ut. Klassuppsättningar bör påbörjas med begränsat antal böcker som man bygger vidare på efter behov och intresse för att minimera risken att investera på böcker som inte kommer utnyttjas av skolorna. Dessa böcker bör därefter distribueras mellan skolorna.

Exempel från andra kommuner med liknade antal grundskolor visar att ungefär 30 titlar utgör cirkulationsbiblioteket med cirka 40 exemplar.¹⁰

Det kvarstår att utreda interservice för distribuering.

Ytterligare kan faktaböcker kompletteras med e-böcker. Vilket kan anses vara alternativ lösning till traditionella böcker och mer miljövänligt, eftersom det är dyrt att producera böcker som endast kan användas under en begränsad period. Köp av licens kan anses vara passande, vilket kan antingen vara under en begränsad tid, exempelvis 30 dagar för 30 elever för ett projektarbete. Alternativt köpa en kommunlicens från digitala läromedel likt NE.se som blir betydligt billigare än att skolor själva finansierar tjänsten. Idag finns det fem grundskolor i Tyresö kommun som köpt digitala läromedel (NE.se). Digitala läromedel kan vara mindre passande för yngre elever eftersom man endast får ta hem lärplattan/datorn från årkurs fyra samt att elever som går i F-3 får dela på en lärplatta/dator. Användning av digitala läromedel ökar även likvärdighet eftersom alla elever inom kommunens gränser får möjlighet att ta del av samma läromedel.

Likvärdighet är särskilt aktuellt i dagsläget eftersom regeringen arbetar med att öka tillgängligheten för ett likvärdigt skolbibliotek.¹¹

¹⁰ Sigtuna bibliotek (hämtad: 16/12- 2019).

https://bibliotek.sigtuna.se/web/arena/detail?p_p_id=articleDetail_WAR_arenaportlets&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=3&p_r_p_687834046_search_item_id=8ada8272-49a99ab5-0149-ec359295-726a%3AArticle%3A0&search_item_id=8ada8272-49a99ab5-0149-ec359295-726a%3AArticle%3A0&addthis_window_id=articleSingleView_WAR_arenaportlets_INSTANCE_fC4t6Z9Wffo2_LAYOUT_1620054

¹¹ Regeringen.se (hämtat: 18/12- 2019).

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/11/tillgangen-till-skolbibliotek-ska-bli-mer-likvardig/>

Idag har Tyresö kommuns kommunala bibliotek e-böcker som omfattar faktaböcker som elever kan låna genom sitt privata lånekort för skolbruk, dock är e-böckerna inte skolmaterial. Skolorna har dessutom inget skolkort på biblioteket. Priset för äldre e-böcker kostar 20 kronor per bok/lån och nya böcker kostar 89 kronor per bok/lån. Elever kan låna med sitt privata lånekort för skolbruk, vilket kan anses vara opassande för elever som inte får ta hem lärplattorna.¹² Dessutom önskar kommunala biblioteken även att skolan ska prioritera egna böcker.

Barn- och utbildningsförvaltningens bedömning

Kartläggningen visar att skolverksamheten inte uttrycker ett behov för ett cirkulationsbibliotek eftersom tillräckligt med resurser finns i skolbiblioteken. Oftast finns det klassuppsättningar av skönlitterära böcker inom svenska ämnesområdet, vilket minskar behovet av komplement samt förstärkning.

Ytterligare bedömer förvaltningen att stöd till svenskämnet och läsningen bör ske genom en gemensam satsning på att rusta upp befintliga skolbibliotek. Samtidigt som stöd till skolorna kring struktur och användning av skolbibliotek bör ske. Vilket exempelvis kan åstadkommas genom en vidare utveckling av samverkan mellan skolbibliotek och de kommunala biblioteken. Utgångspunkten för Biblioteksplanen för år 2020-2024 (Dnr 2018/KS 0330) är att samarbeta med skolorna inom Tyresö kommun i läsprogram samt andra aktiviteter för läsutveckling.¹³

¹² Tyresö bibliotek. Intervju den 13/12- 2019.

